מהלך בעומד דמי. ומעביר ארבע אמות דחייב ברה"ר הלכתא גמירי לה כדאמרינן בהזורק (שבת דף לו:) ולא יליפינן מינה דהתם מקום חיובא הוא אבל בן עזאי מייר במהלך מחנות לפלטיא דרך סטיו שהוא מקום פטור וגירושלמי פריך לבן עזאי היכי משכחת פטור אדתני היה מגרר ויוצא מגרר ויוצא איצטריכא ליה ס"ד אמינא אין דרך הוצאה בכך קמ"ל וכמאי אי ברברבי אורחיה הוא אי בזוטרי לאו אורחיה הוא אלא במיצעי ודאפקיה להיכא אי דאפקיה לרה"ר איסור שבת איכא איסור גניבה ליכא אי דאפקיה לרשות היחיד איסור גניבה איכא איסור שבת ליכא לא צריכא דאפקיה לצידי רשות הרבים וכמאן אי כר' אליעזר דאמר [ג]צידי רה"ר כרה"ר דמו איסור שבת איכא איסור גניבה ליכא אי כרבנן דאמרי צידי רה"ר לאו כרה"ר דמו איסור גניבה איכא איסור שבת ליכא לעולם כר' אליעזר וכי אמר ר"א צידי רה"ר כרה"ר דמו הני מילי לענין חיובא דשבת דזימנין דדחקי רבים ועיילי להתם [א]אבל לענין מיקנא קני מ"ט דהא לא שביחי רבים רב אשי אמר כגון שצירף ידו למטה משלשה וקיבלו כדרבא דאמר רבא [ג]בידו של אדם חשובה לו כארבעה על ארבעה רב אחא מתני הכי רבינא מתני לעולם דאפקיה לרה"ר [ג]וברה"ר נמי קנה ותרוייהו בדיוקא דהא מתני' קמיפלגי דתנן [ד]היה מושכו ויוצא ומת ברשות בעלים פטור הגביהו או שהוציאו מרשות בעלים ומת חייב רבינא דייק מרישא רב אחא דייק מסיפא רבינא דייק מרישא היה מושכו ויוצא ומת ברשות בעלים פטור טעמא דמת ברשות בעלים [ה]הא הוציאו מרשות בעלים ומת חייב רב אחא דייק מסיפא הגביהו או שהוציאו הוצאה דומיא דהגבהה מה הגבהה דאתי לרשותיה אף הוצאה נמי דאתי לרשותיה לרב אחא קשיא רישא לרבינא קשיא סיפא רישא לרב אחא לא קשיא כמה דלא אתי לרשותיה רשות בעלים קרינא ביה סיפא לרבינא לא קשיא הוצאה דומיא דהגבהה לא אמרינן: הבא על אחותו ועל אחות אביו כו': ורמינהו [ה]אלו הן הלוקין הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו ועל אחות אשתו ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו ועל הנדה וקיימא

פטור אדתני היה מגרר ויוצא מגרר ויוצא פטור נפלוג וניתני בדידה במה דברי' אמורים בעומד לפוש אבל לכתף פטור אלא הא מני [ו]בן עזאי היא דאמר מהלך כעומד דמי אבל זורק מאי פטור ניפלוג [וניתני] בדידה במה דברים אמורים במהלך אבל זורק פטור מגרר ויוצא איצטריכא ליה ס"ד אמינא אין דרך הוצאה בכך קמ"ל וכמאי אי ברברבי אורחיה הוא אי בזוטרי לאו אורחיה הוא אלא במיצעי ודאפקיה להיכא אי דאפקיה לרה"ר איסור שבת איכא איסור גניבה ליכא אי דאפקיה לרשות היחיד איסור גניבה איכא איסור שבת ליכא לא צריכא דאפקיה לצידי רשות הרבים וכמאן אי כר' אליעזר דאמר [ג]צידי רה"ר כרה"ר דמו איסור שבת איכא איסור גניבה ליכא אי כרבנן דאמרי צידי רה"ר לאו כרה"ר דמו איסור גניבה איכא איסור שבת ליכא לעולם כר' אליעזר וכי אמר ר"א צידי רה"ר כרה"ר דמו הני מילי לענין חיובא דשבת דזימנין דדחקי רבים ועיילי להתם [א]אבל לענין מיקנא קני מ"ט דהא לא שביחי רבים רב אשי אמר כגון שצירף ידו למטה משלשה וקיבלו כדרבא דאמר רבא [ג]בידו של אדם חשובה לו כארבעה על ארבעה רב אחא מתני הכי רבינא מתני לעולם דאפקיה לרה"ר [ג]וברה"ר נמי קנה ותרוייהו בדיוקא דהא מתני' קמיפלגי דתנן [ד]היה מושכו ויוצא ומת ברשות בעלים פטור הגביהו או שהוציאו מרשות בעלים ומת חייב רבינא דייק מרישא רב אחא דייק מסיפא רבינא דייק מרישא היה מושכו ויוצא ומת ברשות בעלים פטור טעמא דמת ברשות בעלים [ה]הא הוציאו מרשות בעלים ומת חייב רב אחא דייק מסיפא הגביהו או שהוציאו הוצאה דומיא דהגבהה מה הגבהה דאתי לרשותיה אף הוצאה נמי דאתי לרשותיה לרב אחא קשיא רישא לרבינא קשיא סיפא רישא לרב אחא לא קשיא כמה דלא אתי לרשותיה רשות בעלים קרינא ביה סיפא לרבינא לא קשיא הוצאה דומיא דהגבהה לא אמרינן: הבא על אחותו ועל אחות אביו כו': ורמינהו [ה]אלו הן הלוקין הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו ועל אחות אשתו ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו ועל הנדה וקיימא

פטור. מתשלומין דאתי עליה חיוב שבת מחמת הגבהה דאשונה שבה נקנה לו הכים ומיתה ותשלומין בתין כאחד: **ניפלוג בדידה.** במגביה עצמו יכול לשנות בו חיוב ופטור: **אלא.** לא תוקמה כשעמד ואפ"ה חיוב שבת דעקירה לאו מחמת עקירה דאשונה דהגבהה אתיא ליה אלא בעקירת גופו של פסיעה אחרונה כשיוצא מן הבית וכן בן עזאי היא: **דאמר.** בפ"ק דשבת: **מהלך כעומד דמי.** ועקירת כל פסיעה הויא עקירה והנחת הרגל היא הנחה הלכך קניה משעת הגבהה וחיוב מיתה בפסיעה בתרייתא קא אתיא ליה: **אבל זורק מאי.** הגביהו וזרקו: **פטור.** מתשלומין דאתיא ליה חיוב שבת ע"י חיוב הגבהה דתו ליתא עקירה אחריתי: **אין דרך הוצאה בכך.** ואין כאן חיוב שבת: **וכמאי.** אילטריך לאשמועינן דדרך הוצאה בכך: **אי ברברבי.** כים גדול שיש בו משוי להגביהו: **אורחיה הוא.** לגררו ופסיעה דהוצאה היא: **לאו אורחיה הוא.** ואמאי חייב משום שבת: **איסור גניבה ליכא.** דמשיכה בלא הגבהה קס"ד דלא קניא ברה"ר: **לרשות היחיד.** לרשותו שהיתה חצירו סמוכה לאגר הבעלים: **צידי רה"ר.** סמוך לבתים שותנין להן מן הבתים אבנים ומכשולין להרחיק חיכוך העגלות ומאותן חיפופי ולפיס קרי צידי רה"ר: **פלוגתא דרבי אליעזר ורבנן.** בעירובין בפרק כל גגות: **דהא לא שביחי רבים.** והוי ליה כסימטא דתיקון בה משיכה: **רב אשי אמר.** מגרר ויוצא דקאמר פטור לעולם ברשות הרבים. ודקשיא לך איסור גניבה ליכא: **כגון שצירף ידו.** השייה לפחות משלשה סמוך לקרקע וכידו אחת גוררה ונפלה לתוך חברתה ומיהו קיימא ליה: **כדרבא דאמר רבא ידו של אדם חשובה.** לענין הנחת שבת במקום ארבעה על ארבעה וכי היכי דלענין שבת חשוב מקום לענין מיקנא נמי חשוב מקום למיקני כאילו הגביהה למעלה משלשה ומיהו ברשות היחיד לא אגבהה דתיקני ליה מקמי דליתי חיוב שבת עליה ובאתה לרה"ר וקנייתה ולהכי משני כשצירף דלא תיהוי הגבהה ברשות היחיד דקתני מגרר ויוצא: **רב אחא מתני הכי.** כדאמרן דמשיכה ברשות הרבים לא קני ומוקים לה כשצירף ידו וקיבלה לתוכה: **היה מושכו.** כגונב בהמה ברשות בעלים קאי בפרק מרובה: **ומת.** השור: **ברשות הבעלים פטור.** מלשלם כלום דלא קני לתתייב באונסין: **הגביהו.** אפי' ברשות הבעלים: **הא הוציאו.** כל היכא דאפקיה ואפי' לרה"ר: **אלו הן הלוקין.** אם התרו בהן: [ז]**קיימא לן דאין לוקה ומשלם.** דנפקא לן לקמן [לג:] מכלי רשעתו[ז] משום דשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות: מתני'

כד' על ד' ור"ת ל"ג דאמר רבא ידו של אדם אלא וכדרבא ותו לא ואתא לשנויי דמגרר ויוצא אילטריך ליה לאשמועינן דאגד יד לא שמיה אגד ואהא מייתי כדרבא דאמר בהמגניע (שבת דף לב.) דאגד יד לא שמיה אגד ומיירי כשהוא נאגד בפנים והוציא ידו אחת ונאחזת מגרר לתוכה ודוקא צירף למטה מג' דלמעלה משלשה שמיה אגד דאתר גופו גרירה [ולפי' קמא קשה לשנויא קמא לית ליה דרבא וכולהו מתנייתא דשבת וכן ר' יוחנן (שבת ה.) אתו כרבא]: **וברשות** הרבים נמי קנה. והא דאמר בהמוכר את הספינה (ב"ב פד:) דאתיי ורבא דאמרי תרוייהו דמשיכה לא קניא ברה"ר אומר ר"י דלא פליגי אדרבינא דהכא דהא דקאמר דקני היינו לענין להתחייב באונסין אבל אינו קונה שיהא שלו לגמרי וגילגל"א נראה לו דפליג דהא במרובה (ב"ק דף עט. ושם) גבי נתנה לבכורות בנו דקתני סיפא איכא נמי למידק כמו שמדקדק כאן והתם לענין משיכה דקנין חייבי לגשון ראשון שפי' שם בקונטו' ואפילו לגשון שני הא מוכח התם בגמ' (דף סב.) שאין לגנב להתחייב אלא במשיכה הראויה לקנין: **ורמינהי אלו הן הלוקין הבא על אחותו.** אריש דמתניתין הוה מצי למיפרך דקתני הבא על הממזרת יש לה קנס והתם קתני דלקי עלה אלא נטר הכא עד הבא על אחותו למיפרך מריש דמתניתין דהתם דחייבי לאוין שנויין שם בתר חייבי כריתות והיה צריך להביא כל המשנה עד הבא על הממזרת: וקיימא

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פ"ד מהל' מכירה הלכה ד טוש"ע ח"מ סימן קלא סעיף יד:

יד ב מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה טו:

טו ג מיי' פ"ג מהל' גניבה הלכה ג טור ש"ע ח"מ סימן שנח:

טז ד ה מיי' פ"ב מהל' גניבה הל' טו סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שמח סעיף ד:

יז ו מיי' פי"ט מהל' סנהדרין הלכה ח:

תוספות רי"ד

ע"ש בפסקי: וכמאי. פי' וכמאי איצטריך לאשמועינן דדרך הוצאה בכך אי בגדול שיש בו משוי להגביה אורחיה הוא לגוררו ופשיטא דהוצאה היא ואי בזוטרא לאו אורחי' הוא ואמאי חייב משום שבת (איסור ח) גניבה ליכא דמשיכה בלא הגבהה לא קניא ברה"ר) אלא במיצעי. פי' אם היה הכיס קטן שדרכו להוציאו בהגבהה והוציאו בגרירה פטור לענין שבת דהוצאה כלאחר יד הוא. וגם לענין קנ' נמי אמרינן בפ' המוכר את הספינה דדברים שדרכן להגביהן אינן נקנים אלא בהגבהה לא במשיכה ומוקמי להא דתני היה מגרר ויוצא במידי דצריך מיתנא. ודאפקוה היכא אי דאפקי' לרה"ר איסור שבת איכא איסור גניבה ליכא פי' (אי) דמשיכה [אינה] קונה ברה"ר ואי דאפקה לרה"ר איסור גניבה איכא איסור שבת ליכא ר"א אמר כגון שצירף ידו למטה מג' וקבלה. פי' מכי נפלה לתוך ידו איכא איסור גניבה שידו קונה לו ואיכא איסור שבת שכל פחות מג' כלבוד דמי וכאילו נחה ברשות הרבים דמי פי' המורה: לעולם הא דקתני מגרר ויוצא פטור לעולם דאפקה לרה"ר ודק' לך איסור גניבה ליכא איכא ודאי כגון שצירף ידו השנית לפחות מג' סמוך לקרקע ובידו הא' גיררה והפילה לתוך יד חברתה וידו של אדם קנ' ליה כדרבא דאמר ידו של אדם חשובה לו כד' על ד'. פי' לענין הנחת שבת וכי היכי דלענין שבת חשיבא מקום לענין מיקנא נמי חשיב מקום למיקני כאילו הגביה למעלה מג' מיהו ברה"ר לא אגביה דתיקני לי' מקמי דליתי חיוב שבת עלי' ויציאתה וביאתה לרה"ר וקנייתה כאין כא' ולהכי משני כשצירף דלא תהוי הגבהה ברשות היחיד כדקתני היה (מכניס) [מגרר] ויוצא. א"נ כדרבא ג) דאמר ידו של אדם חשובה לו כד' על ד'. פי' ואע"פ שהיחה למעלה מג' יש בה איסור שבת דידו של אדם פי' לענין שבת בעינן שיעשה הנחה ע"ג מקום חשוב שיש בו

ח) מתיבת איסור גניבה ליכא עד נהה"ר שייך להלן.

ז) גירסת רבינו ח"נ כדרבא וכ"ה בתוס' בד"ה רב אשי בשם הריב"ם.

מסורת הש"ס

א) [שבת ה: עירובין נח.], ב) שבת ו. עירובין לד., ג) שבת ה., ד) ב"ק עט., ה) מכות יג., ו) [שייך לעמ' הבא], ז) [דבריס סה], ח) [ביאור כתבו תוס' שבת ה: ד"ה בשלמא], ט) מ"י כ"י, י) [ור' אליעזר פי' כגון שהאסקופה כרמלית ולהכי צריך כשלירף ידו למטה מג' ומגב האסקופה ולי נתון ג' לרשות סוי כרמלית כמו אסקופה עצמה ולא מחייב. מ"ר], כ) [ורש"י דפי' דצריך הגבהה הא דאמרי' בהמגיע (דף כט:) כשהפכה בפחות מג' וקאמר דקני הא פי' התם בקונטו' משום דהוי הפקר ואיכא למ"ד דאפשר הכשה בהפקר קני ושיעורי מנוחות דאמר שצריך שיגביה עפר התם נמי בעירוב הקילו. מ"ר],

גליון הש"ם

תוס' ד"ה רב אשי וכו' דקניא ליה ידו. עי' בב"ק כט ע"ב תוד"ה אלא אמר רב אמי:

מוסף רש"י

הגביהו. אפילו ברשות בעלים, שהרי הגבהה קונה בכל מקום (ב"ק עט.). אלו הן הלוקין. אלו לאו דוקא דתנא ושייר לוקין טובא, אלא תנא מייני כריתות לאמשועינן דיש מלקות בחייבי כריתות (מכות יג.).

תוספות רי"ד (המשך)

ד' על ד': והיה היא חשובה כד' על ד': רב אחא מתני הכי פי' כדאמרי' דמשיכ' ברה"ר לא קניא ומוקי לה כשצירף ידו וקבלה לתוכה. רבינא מתני לעולם דאפקיה לרה"ר וברה"ר נמי קני. פי' דמשיכה ברה"ר קונה. ואע"ג דקי"ל דכל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכתא כרבינא. הכא הלכתא כר"א משום דקיימו כוותיה אביי ורבא בפרק המוכר את הספינה ואמרי שאין משיכה קונה ברה"ר. ותלמודא נמי מקשה ממילתיה וקי"ל שאין התלמוד מקשה אלא מהלכה פסוקה: הבא על אחותו וכו'. ורמינהו אלו הן הלוקין הבא על אחותו וכו' וקי"ל דאין לוקה ומשלם. פי' דנפקא לן מכדי רשעתו משום רשעה א' אתה מחייבו ולא משום ב' רשעיות. פי' המורה והא דאוקי מתני' דמכות בבוגדת ולא אוקי מתני' דהכא בשלא היתרו בו ש"מ אפילו איתרו ביה נמי ממונא משלם וכו':

מתני' באחותו נערה. דאיכא קנס וסגירא ליה דממונא משלם ולא לקי והיינו דמכות בבוגרת דאין לה קנס: **בושת ופגם.** דגבי קנס הוא דבעינן נערה אבל בושת ממונא הוא: **ופגם.** כאילו היא שפחה נמכרת בשוק כמה פיחתה מדמיה להשיאה לעבד שיש לרבו קורת רוח היימנו כדלקמן (דף מ:) והא בבוגרת נמי איתא: **בשוטה.** שאין לה בושת ודמיס למכור בשוק נמי אין לה: **והא איכא נערה.** דהכי תנן במתניתין[3] המפתה נותן בושת ופגם וקנס מוסיף עליו האונס שנותן את הנער: **במפותה.** דאין לה נער כדאמרי' לקמן בפירקין (ד' לט:) פקחות שבהן אומרות מפותה אין לה נער: **ביפותה.** שקנסה ובושתה ופגמתה שלה: **ומפותה.** כיון שהכל שלה אין כאן חיוב ממון דהא עבדא מדעתה ואמולי אחלה גביה: **שוטה** לא גרסי'. דבפקחת נמי אין שום חיוב ממון במפותה יתומה: **קסבר עולא.** דאוקי מתני' דמכות בבוגרת ולא אוקמה לממני' דהכא בשלא התרו בו שמעת מינה אפי' אתרו ביה נמי ממונא משלם ולא לקי: **חובל בחבירו.** איכא מלקות דלא יוסיף (דברים כה) וממונא משלם כדכתיב (שמות כא) שבטו יתן ואפילו אתרו ביה נמי מרבי ליה לקמן בשמעתין[4] בהדיא לתשלומין: **מה לחובל בחבירו.** דין הוא לידון בממון שהוא חמור ממלקות שכן יש בו חומר אחר: **שחייב בחמשה דברים.** נזק נער ריפוי שבת ובושת: **ואי ממונא לקולא הוא.** וא"ת ממון קל מן המלקות ואין זו תשובה שהשבנו דכ"ש בעלמא מה זה שחמור להתחייב בחמשה דברים גדון בקלה שבשני חיובין שבהן ק"ו לשאר חייבי ממון הקלין שידונו בממון הקל איכא למיפרך מה לחובל בחבירו שכן הותר מכללו בב"ד דיתן רשות לב"ד להלקותו תאמר בשאר חייבי ממון כגון קנס לאונס ומפתה שלא הותרו מכללן בב"ד: **אלא גמר מעדיס זוממים.** כמה מלינו: **דאיכא ממון.** דכאשר זממו[5]: **ומלקות.** דלא תעבה[6]: **ממונא משלם.** לקמן[7] ילף לה בשמעתין: **שכן אין לריכין הארלה.** ונענשין במיתה או במלקות או בממון ודין הוא שידונו בחמורה כי איכא תרתי: **ואי ממונא קולא הוא.** אשכחן בהן לד הקל ודין הוא שידונו בקלה: **שכן לא עשו מעשה.** אלא בדיבורא בעלמא מיענשי: **מחרוייהו.** כי פרכת מה לחובל בחבירו שכן חייב בחמשה דברים עדיס זוממין יוכיחו מה לעדיס זוממין שכן אין לריכין הארלה חובל יוכיח וחזר הדין: תחת

מתני' באחותו נערה כאן באחותו בוגרת אחותו בוגרת נמי הא איכא [1]בושת ופגם [2]בשוטה והא איכא [3]צערא במפותה השתא דאתית להכי אפי' תימא אחותו נערה ביתומה ומפותה אלמא קסבר עולא כל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי מנא ליה לעולא הא גמר מחובל בחבירו מה חובל בחבירו דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי אף כל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי מה לחובל בחבירו שכן חייב בחמשה דברים ואי ממונא לקולא הוא שכן הותר מכללו בבית דין אלא גמר מעדים זוממין מה עדים זוממין דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי אף כל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי [4]מה לעדים זוממין שכן אינן צריכים התראה ואי ממונא לקולא הוא שכן לא עשו מעשה אלא גמר מתרוייהו מה הצד השוה שבהן דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי אף כל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי מה להצד השוה שבהן [5]שכן יש בהן צד חמור ואי ממונא לקולא הוא שכן יש בהן צד הקל אלא

וקיימא לן דאינו לוקה ומשלם אמר עולא לא קשיא כאן באחותו נערה כאן באחותו בוגרת אחותו בוגרת נמי הא איכא [1]בושת ופגם [2]בשוטה והא איכא [3]צערא במפותה השתא דאתית להכי אפי' תימא אחותו נערה ביתומה ומפותה אלמא קסבר עולא כל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי מנא ליה לעולא הא גמר מחובל בחבירו מה חובל בחבירו דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי אף כל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי מה לחובל בחבירו שכן חייב בחמשה דברים ואי ממונא לקולא הוא שכן הותר מכללו בבית דין אלא גמר מעדים זוממין מה עדים זוממין דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי אף כל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי [4]מה לעדים זוממין שכן אינן צריכים התראה ואי ממונא לקולא הוא שכן לא עשו מעשה אלא גמר מתרוייהו מה הצד השוה שבהן דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי אף כל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי מה להצד השוה שבהן [5]שכן יש בהן צד חמור ואי ממונא לקולא הוא שכן יש בהן צד הקל אלא

[1]אמתני' לן דאינו לוקה ומשלם. נראה לר"י דלא פריך [2]אמתני' דהתם אמאי לוקה דהא פשיטא דמשכחת לה מלקות בלא קנס כגון בוגרת ומפותה או בעולה אלא אמתניתין קשיא ליה אמאי משלם קנס כיון דאיכא מלקות ואפילו בלא אתרו ביה מצינן למימר דס"ד דמקשה דחייבי מלקיות שוגגים פטוריס מן התשלומין ומשני עולא דמתניתין אפילו בהתרו בו דממונא משלם ולא לקי ורבי יוחנן משני דמיירי בלא התרו בו ואזיל לטעמיה דאית ליה דחייבי מלקיות שוגגים חייבין בתשלומין: **דאין** לוקה ומשלם. תימה דבפ"ק דמכות (דף ד: ופס) משמע דבקנס לוקה ומשלם דקאמר אפלוגתא דר' מאיר ורבנן דמעדיין אינו בא"ש פלוגי שחייב לאחרו מאתים זוז בשלמא רבנן כי טעמייהו משום דשעה אחת כו' אלא ר"מ מ"ע גמר ממוניא שם רע מה למוניא שם רע שכן קנס קסבר ר"מ עדים זוממין נמי קנסא משמע דלרבנן לא ילפינן ממוניא שם רע משום דסברי דעדים זוממין ממונא אבל קנסא ילפינן שפיר ממוניא שם רע דלוקה ומשלם ועולא גופיה דדמיק הכא לשנויי כאן באחותו נערה הוא דמסיק התם הכי וליכא למימר דמבושת ופגם שהן ממון פריך דהא מדמשני כאן באחותו בוגרת משמע דלאו מבושת ופגם פריך דא"כ לא הוה משני מידי וי"ל כיון דלרבנן דר' מאיר עדים זוממין לאו קנסא הוא ולכך לא ילפינן ממוניא שם רע אלא אין לוקין ומשלמין מכדי רשעתו דהשתא אית לן למילף בכל דוכתין מעדים זוממין ולא ממוניא שם רע דכל מלקיות ילפינן ממלקות דעדים זוממין דסמיך ליה לאו דחסימה דארבעים יכנו בעדים זוממין כתיב ולפי שמפורש בהן מלקות ילפינן כולהו לאוי דלויהו דומין ללאו דחסימה דסמיך ליה וכי היכי דעדים זוממין אין לוקין ומשלמין בכל ענין בין בממון בין בקנס דמקרא מלא דבר הכתוב כדי רשעתו משום דשעה אחת אתה מחייבו כו' אפילו נתחייבו קנס כגון בשעה שהעידו טבחו או מכרו שור של גויה הם או אחרים בשבילם הכי נמי בכל מלקיות ועוד תירץ ריגא"ל דרבנן נמי מלו סברי דעדים זוממין קנסא ומ"מ לא ילפינן ממוניא שם רע משום דכדי רשעתו משמע בממון ומלקות אבל לר"מ משום בנין אב דמוניא שם רע מוקי כדי רשעתו למיתה ומלקות ומפיק ליה ממשמעותיה אי נמי טעמא דרבנן כדמפרש בירושלמי דמוניא שם רע

[3]אמתני' לקי ורבי יוחנן משני דמיירי בלא התרו בו ואזיל לטעמיה דאית ליה דחייבי מלקיות שוגגים חייבין בתשלומין: **דאין** לוקה ומשלם. תימה דבפ"ק דמכות (דף ד: ופס) משמע דבקנס לוקה ומשלם דקאמר אפלוגתא דר' מאיר ורבנן דמעדיין אינו בא"ש פלוגי שחייב לאחרו מאתים זוז בשלמא רבנן כי טעמייהו משום דשעה אחת כו' אלא ר"מ מ"ע גמר ממוניא שם רע מה למוניא שם רע שכן קנס קסבר ר"מ עדים זוממין נמי קנסא משמע דלרבנן לא ילפינן ממוניא שם רע משום דסברי דעדים זוממין ממונא אבל קנסא ילפינן שפיר ממוניא שם רע דלוקה ומשלם ועולא גופיה דדמיק הכא לשנויי כאן באחותו נערה הוא דמסיק התם הכי וליכא למימר דמבושת ופגם שהן ממון פריך דהא מדמשני כאן באחותו בוגרת משמע דלאו מבושת ופגם פריך דא"כ לא הוה משני מידי וי"ל כיון דלרבנן דר' מאיר עדים זוממין לאו קנסא הוא ולכך לא ילפינן ממוניא שם רע אלא אין לוקין ומשלמין מכדי רשעתו דהשתא אית לן למילף בכל דוכתין מעדים זוממין ולא ממוניא שם רע דכל מלקיות ילפינן ממלקות דעדים זוממין דסמיך ליה לאו דחסימה דארבעים יכנו בעדים זוממין כתיב ולפי שמפורש בהן מלקות ילפינן כולהו לאוי דלויהו דומין ללאו דחסימה דסמיך ליה וכי היכי דעדים זוממין אין לוקין ומשלמין בכל ענין בין בממון בין בקנס דמקרא מלא דבר הכתוב כדי רשעתו משום דשעה אחת אתה מחייבו כו' אפילו נתחייבו קנס כגון בשעה שהעידו טבחו או מכרו שור של גויה הם או אחרים בשבילם הכי נמי בכל מלקיות ועוד תירץ ריגא"ל דרבנן נמי מלו סברי דעדים זוממין קנסא ומ"מ לא ילפינן ממוניא שם רע משום דכדי רשעתו משמע בממון ומלקות אבל לר"מ משום בנין אב דמוניא שם רע מוקי כדי רשעתו למיתה ומלקות ומפיק ליה ממשמעותיה אי נמי טעמא דרבנן כדמפרש בירושלמי דמוניא שם רע

עין משפט
נר מצוה

יח א מיי' פ"ב מהלכות נערה הלכה יא טור
אה"ע סימן קעז:
יט ב מיי' פ"ג מהל' חובל ומזיק הל' ד ופ"ב מהל' נערה הל' יא טור
שם טוש"ע ח"מ סי' תכ
סעיף ה:
כ ג מיי' פ"ב מהל' נערה הל"א סמג עשין ע טור
אה"ע שם:
כא ד מיי' פי"ח מהל' עדות הלכה ד סמג עשין קי טור ח"מ סי' לח:

תוספות רי"ד

אמר עולא ל"ק כאן באחותו נערה כאן באחותו בוגרת אחותו נערה דאיכא קנס משלם ולא לקי. בוגרת דליכא קנס לקי פי' המורה מתני' דהכא בנערה. ומתני' דמכות בבוגרת. אלמא קסבר עולא כל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקי לא לקי דגמיר לה מחובל בחבירו ומעדים זוממין דממונא משלם ומילקי לא לקי. פי' חובל בחבירו איכא מלקות בלא יוסיף פן יוסיף. וממונא משלם כדכתיב רק שבטו יתן ואפי' אתרו בי' נמי עדים זוממין נמי (במה) מצינו דאיכא ממון דכאשר זמם ומלקות מלא תענה:

מהני' באחותו נערה. דאיכא קנס וסגירא ליה דממונא משלם ולא לקי והיינו דמכות בבוגרת דאין לה קנס: בושת ופגם. דגבי קנס הוא דבעינן נערה אבל בושת ממונא הוא: ופגם. כאילו היא שפחה נמכרת בשוק כמה פיחתה מדמיה להשיאה לעבד שיש לרבו קורת רוח היימנו כדלקמן (דף מ:) והא בבוגרת נמי איתא: בשוטה. שאין לה בושת ודמיס למכור בשוק נמי אין לה: והא איכא נערה. דהכי תנן במתניתין[3] המפתה נותן בושת ופגם וקנס מוסיף עליו האונס שנותן את הנער: במפותה. דאין לה נער כדאמרי' לקמן בפירקין (ד' לט:) פקחות שבהן אומרות מפותה אין לה נער: ביפותה. שקנסה ובושתה ופגמתה שלה: ומפותה. כיון שהכל שלה אין כאן חיוב ממון דהא עבדא מדעתה ואמולי אחלה גביה: שוטה לא גרסי'. דבפקחת נמי אין שום חיוב ממון במפותה יתומה: קסבר עולא. דאוקי מתני' דמכות בבוגרת ולא אוקמה לממני' דהכא בשלא התרו בו שמעת מינה אפי' אתרו ביה נמי ממונא משלם ולא לקי: חובל בחבירו. איכא מלקות דלא יוסיף (דברים כה) וממונא משלם כדכתיב (שמות כא) שבטו יתן ואפילו אתרו ביה נמי מרבי ליה לקמן בשמעתין[4] בהדיא לתשלומין: מה לחובל בחבירו. דין הוא לידון בממון שהוא חמור ממלקות שכן יש בו חומר אחר: שחייב בחמשה דברים. נזק נער ריפוי שבת ובושת: ואי ממונא לקולא הוא. וא"ת ממון קל מן המלקות ואין זו תשובה שהשבנו דכ"ש בעלמא מה זה שחמור להתחייב בחמשה דברים גדון בקלה שבשני חיובין שבהן ק"ו לשאר חייבי ממון הקלין שידונו בממון הקל איכא למיפרך מה לחובל בחבירו שכן הותר מכללו בב"ד דיתן רשות לב"ד להלקותו תאמר בשאר חייבי ממון כגון קנס לאונס ומפתה שלא הותרו מכללן בב"ד: אלא גמר מעדיס זוממים. כמה מלינו: דאיכא ממון. דכאשר זממו[5]: ומלקות. דלא תעבה[6]: ממונא משלם. לקמן[7] ילף לה בשמעתין: שכן אין לריכין הארלה. ונענשין במיתה או במלקות או בממון ודין הוא שידונו בחמורה כי איכא תרתי: ואי ממונא קולא הוא. אשכחן בהן לד הקל ודין הוא שידונו בקלה: שכן לא עשו מעשה. אלא בדיבורא בעלמא מיענשי: מחרוייהו. כי פרכת מה לחובל בחבירו שכן חייב בחמשה דברים עדיס זוממין יוכיחו מה לעדיס זוממין שכן אין לריכין הארלה חובל יוכיח וחזר הדין: תחת

חידוש הוא דבדיבור גרידא מיחייב דאע"ג דעדיס זוממין נמי בדיבורייהו מיחייבי מ"מ לא הוי חידוש כולי האי דע"י דבורם היה נפסד אבל במוניא שם רע לא איתעבד מעשה בדבורו אלא ע"י עדיס וכן משמע לקמן (דף לה:) דאפילו עדיס זוממין קנסא אין לוקה ומשלם קנס דאמר ורבה דאמר לר"מ חידוש הוא שחידשה תורה בקנס מתני' במאי מוקים לה ואמאי לא מוקים לה כר' עקיבא דס"ל בפ' קמא דב"ק (דף ה.) עדיס זוממין קנסא הוא דלדידיה לא שמעינן דאית ליה מת ומשלם אלא משמע דאין שום תנא דסבר לוקה ומשלם אלא רבי מאיר לחודיה: **אלמא** קסבר עולא כל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי. וא"ת מנא ליה להש"ס דלמא בעלמא סבר דמילקא לקי וממונא לא משלם והכא דוקא הוא דמשלם ממונא דגלי קרא כדאמרינן לעיל (דף מט:) נערה נערה הנערה ואין לומר כמו שפירש ר"ת דאי ס"ל דבעלמא מילקא לקי ולא משלם הוה ליה לאוקומי מתני' דמכות (דף יג.) נמי באחותו נערה ובהתרו בו ומתני' בשלא התרו בו אלא ודאי סבר דבעלמא נמי ממונא משלם ולא לקי ולהכי לא הוה מצי לאוקומי מתניתין דמכות באחותו נערה דאין זה דיוק דאיכא למימר דעולא סבר לה כריש לקיש דלא בעי לשנויי כאן בהתרו בו כאן שלא התרו בו כדאמרינן לקמן דאין חילוק לדידיה דאית ליה דחייבי מלקיות שוגגין פטורין מן התשלומין בין התרו בו בין לא התרו בו ואי מרבינן לקנס מקרא בלא התרו ה"ה התרו וגראה לר"י דע"כ ס"ל ממונא משלם מילקא לא לקי מדמרבינן מחד קרא חייבי לאוין ומחד חייבי כריתות דאי בעלמא מילקא לקי דלמא חד לחייבי עשה וחד לחייבי לאוין אע"ג דבעלמא לוקה ואינו משלם [1]אבל חייבי כריתות לא משום דבעינן אשה שיש בה הויה וכדרבנן דאמרי קדושין תופסין בחייבי לאוין:

[1](ועוד פי' ר"ת דדייק דממונא משלם מדפריך בוגרת והא איכא בושת ופגם ומשני בשוטה ולא משני לוקה ואינו משלם אלא ודאי סבר דבעלמא נמי ממונא משלם ולא לקי וקשה דאין נראה שיהא זה מדברי עולא אלא תלמודא הוא דקאמר ליה ועוד מדמסיק אלא [עולא] תחת תחת גמר משמע דבקנס גופיה בעי קרא דממונא משלם ואמאי לא שמעינן מנער נערה הנערה ועוד מאי קאמר מנ"ל לעולא נימא דיליף בושת ופגם מקנס דרבי קרא וכ"ת מקנס לא ילפינן מלף מקנס וחובל ועדים זוממים ועוד כיון דאבושת ופגם קאי מאי קאמר בסמוך מה לחובל שכן חייב בד' דברים אטו בושת ופגם לאו חובל הוא וכמה ענייני חבלות שאין בהן כל ה' דברים כדאמר בהחובל. ומיהו ריב"ם פי' דהכי פריך מה לאלו דחובל שכן פעמים יש בו כל ה' דברים תאמר בלא דערות אחותך לא תגלה שלעולם אין בו כל ה' דברים ופי' ר"י נראה עיקר):

ואי ממונא קולא הוא. וא"ת איתגור איתגור שינדון בקלה דהכי פריך בפרק הנשרפין (סנהדרין דף פא.) גבי מי שנתחייב שתי מיתות וי"ל דשאני הכא דחס רחמנא אממונא של נחבל: **שכן** יש בהן צד חמור. קשה דא"כ לא נלמד עוד מהלד השוה בשוס מקום דאמולהו איכא למיפרך אי לד חמור אי לד קל ונראה לר"י דהכא פריך הכי שכן יש בהן לד חמור משונה כי ההיא דבפרק ד' מיתות (שם דף סו.) מה להלד השוה שבהן שכן דיין נשיא ואחרס דבריס שאין לריכין התראה הוי לד חמור יותר משאר דברים ולד הקל נמי הוי קולא יתירא בחובל שהותר מכללו שמותר לחבול בחבירו וכן עדיס זוממין לא עשו מעשה הוי קולא ואפילו למ"ד עקימת שפתים הוי מעשה הא אמרי' בסנהדרין (דף סה: ופס) שאני עדיס זוממין הואיל וישנן בראיה[1] ובפרק כשם (סוטה כט:) יש לפרש נמי דפריך גבי טבול יום וכלי חרס מה להלד השוה שבהן שכן לד חמור דקרי לד חמור משונה כלי חרס שמטמא באוירו וטבול יום נמי יש לפרש בדוחק שקורא לד חמור מה שנעשה אב הטומאה במגע אלא היה נראה שיהיה שום דבר אב הטומאה אלא אם כן טומאה יולאה מגופו ועוד יש לומר דלד חמור דהתם היינו דאיכא למפרך שכן במינו אב הטומאה דהי דכלי חרס אינו נעשה אב מכל מקום

כב א מיי' פי"ט מהל' סנהדרין הל' ד סי' קלא טוש"ע מ"מ סימן מכ סעיף כ:

כג ב מיי' פ"ד מהל' מוכל ומזיק הל' ט סמג עשין ע טוש"ע מ"מ סימן מכד סעיף כ:

כד ג מיי' פי"ח מהל' עדות הל' ח סמג עשין קי טור מ"מ סי' לח:

אלא עולא תחת תחת גמר כתיב הכא [1]תחת אשר ענה וכתיב התם [2]עין תחת עין מה התם ממונא משלם מילקא לא לקי אף כל היכא דאיכא ממונא ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי רבי יוחנן אמר אפי' תימא אחותו נערה כאן שהתרו בו כאן שלא התרו בו אלמא קסבר רבי יוחנן כל היכא דאיכא ממון ומלקות ואתרו ביה מילקא לקי ממונא לא משלם מנא ליה לר' יוחנן הא אמר קרא [3]כדי רשעתו [6]משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות וסמיך ליה [4]ארבעים יכנו והרי חובל בחבירו דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי וכי תימא הני מילי היכא דלא אתרו ביה אבל אתרו ביה מילקא לקי ממונא לא משלם [5]והאמר ר' אמי א"ר יוחנן הכהו [8]הכאה שאין בה שוה פרוטה לוקה היכי דמי אי דלא אתרו ביה אמאי לוקה אלא פשיטא דאתרו ביה וטעמא דלית בה שוה פרוטה הא אית בה שוה פרוטה ממונא משלם מילקא לא לקי כדאמר רבי אילעא בפירוש ריבתה תורה עדים זוממין לתשלומין [2]הכא נמי בפירוש ריבתה תורה חובל בחבירו לתשלומין והיכא איתמר דר' אילעא אהא [3]מעידין אנו את איש פלוני שחייב לחבירו מאתים זוז ונמצאו זוממין לוקין ומשלמין שלא השם המביאן לידי מכות מביאן לידי תשלומין דברי ר"מ וחכמים אומרים [2]כל המשלם אינו לוקה ונימא כל הלוקה אינו משלם א"ר אילעא בפירוש ריבתה תורה עדים זוממין לתשלומין היכן ריבתה תורה מכדי כתיב [5]ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו [6]יד ביד למה לי דבר הניתן מיד ליד ומאי ניהו ממון חובל בחבירו נמי מכדי כתיב [7]כאשר עשה כן יעשה לו [8]כן ינתן בו למה לי דבר שיש בו נתינה ומאי ניהו ממון ורבי יוחנן מ"ט לא אמר כעולא אם כן בטלת [9]ערות אחותך לא תגלה חובל

[מנא ליה לר"י הא. וא"ת לעול בעי מנא ליה לעולא דממונא משלם ולא לקי כו' והשתא בעי לאיפכא ו"ל דהכא משום ג"ש דתחת תחת קאמר מנ"ל לר"י דלא דרשינן ג"ש לגבי דג"ש זו נתקבלה לר"ע בבכורות (דף יב.) לגבי בכור]:

שלא השם המביאו לידי מלקות מביאו כו'. פירש בקונטרס משום דממון ומלקות אתו מתרי קראי מלקות מלא תענה וממון מועשיתם לו כאשר זמם וקשה דכ"ש דאי הוו כתיבי בחד קרא שילקה ושלם שהיה לוקה ומשלם ומיהו שמא יש לפרש לפ"ה משום דממון ומלקות אתו מתרי קראי אין לנו לבטל פסוק אחד לגמרי ולקיים האמר אבל אם היו בתים שייהם מועשיתם לו כאשר זמם שהעידו על אחד שהוציא שם רע על אשתו דבאין לחייבו ממון ומלקות אין לוקין ומשלמין ואין נראה לר"י דלא מסתבר שלא יהו מייבין ממון ומלקות בכה"ג כיון שרצו לחייבו שייהם ונראה לר"י לפרש שלא השם המביאו לידי מכות כו' כלומר שהתשלומין לא נכתבו בפסוק למלקות דאם היה כתוב בתותו פסוק עצמו לא תענה ואם עשיתם לו כאשר זמם אז ודאי הוה אמינא דה"ל לאו שייתק לעשה ולא יצאה עליו אבל עתה שנכתב רחוק זה מזה לא הוי ניתק לעשה ולא דמי ללאו דגזילה דחשיב ליה ניתק לעשה בפ' בתרא דמכות (דף טז.) ובשלוח הקן (חולין קמא.) אע"ג דעשה דוחשיב את הגזילה לא כתיב אצל לאו דלא תגזול דהתם ודאי ע"כ הוא ניתק לעשה שהרי עוקר גזילה מתחת ידו אבל קרא דועשיתם לו כאשר זמם אינו עוקר הלאו דלא תענה דעל ידי שאנו עושין לו כאשר זמם אינו נעקר עדותו אלא ע"י שהוזם הלכך לא חשבינן ליה ניתק לעשה כיון שלא נכתב אחריו סמוך לו והר"ר שלמה מדרוי"ש מפרש שלא השם המביאו לידי מכות דהיינו לא תענה מביאו לידי תשלומין פי' אינו בא להיות תשלומין כדאמרינן במכות דממון לא בעי אזהרה ועוד דר' מאיר נפקא ליה אזהרה לכאשר זמם מוכל ישראל ישמעו וירא ולא יוסיפו כדאמרינן בפ"ק דמכות (דף ד:) שאם היה צריך לא תענה לאזהרת ממון אז לא היה לוקה עליו דממה לאו לא הוה עבשינן ליה ממון ומלקות:

[1](כדמשמע בפ"ק דמכות אהכיא דתנן מעידין אנו באיש פלוני שחייב מלקות מ' לוקים שמונים א' מועשיתם כאשר זמם וא' מלא תענה ותכ"א אין סופר אלא מ' ורבנן הא לא תענה מאי עבדי ליה מיבעיא להו לאזהרת עדים זוממים ור"מ אזהרה נפקא ליה מוכל ישראל וגו' משמע דאי לאו קרא אחרינא לאזהרה מלא תענה לא הוה עבשינן ליה תרי מלקויות ורבנן אע"ג דלא תענה לא צריך לאזהרת ממון מ"מ אינו לוקה ומשלם משום כדי רשעתו ולא לקי ורבנן אלא כשמעידים שהוא בן גרושה דליכא כאשר זמם ואע"ג דלא תענה לאו שאין בו מעשה ועוד דעיקר לאזהרת מיתת ב"ד הכא גבי קרא דלקי מוהיה אם בן הכות הרשע]:

מכדי כתיב ועשיתם לו כאשר זמם יד ביד למה לי. וליכא למימר דלמה לי יד ביד דמועשיתם לו כאשר זמם משמע בהדיא ממון דכמו שהיה רוצה לחייבו ממון כן יתחייב לו ממון דמנינו למימר דכאשר זמם מיירי במיתה ומלקות אבל בממון מילקא לקי ממונא לא משלם ומיהו קשה ליבא דמכדי כתיב ועשיתם לו כו' יד ביד למה לי דמשמע דמייתורא דלא אצטריך לגופיה הוא דמפיק ליה והא אפילו לא מייתר יד ביד משמע שפיר ממון דליכא לפרושי יד ביד ממש כדנפקא לן בהחובל (ב"ק דף פג: ופר.) מעין תחת עין ועוד הא דקאמר גבי חובל בחבירו כן יתן בו למה לי דבר הניתן מיד ליד ומאי ניהו ממון אימא הני מילי היכא דלא אתרו ביה דאמרו ביה יתן בו נפקא בהחובל מזק ולא מכאשר עשה אבל היכא דאתרו ביה אימא דמילקא לקי ונראה לר"י דהך סוגיא אתיא כמאן דמפיק התם עין תחת עין ממון מקרא דיד ביד והיינו דקאמר מכדי כתיב ועשיתם לו כאשר זמם ואי ס"ד [1]עין תחת עין ממש א"כ יד ביד בעדים זוממין למה לי מכאשר זמם נפקא אלא אייתר יד ביד לאידרש דבר הניתן מיד ליד דהיינו ממון אבל אי לא אייתר הוה אמינא יד ביד ממש: (א) **חובל** בחבירו מכדי כתיב **באשר עשה כן יעשה לו.** דמשמע ממון כדאוכמן מייתורא דיד ביד כדפריסית וא"כ כן יתן בו למה לי והא ליכא למימר דאתא להיכא דלא אתרו ביה דמיד ביד נפקא אלא ע"כ לא אצטריך אלא היכא דאתרו ביה ומיהו הא לא קשיא ליה אמאי אצטריך כאשר עשה וגו' דנשנה כאן לשון זוכך כדאמרינן כל פרשה שנאמרה וישנית כו' אבל כן יתן בו למה חזר ושנה שתי פעמים אלא לומר לך דבר הניתן מיד ליד להיכא דאתרו ביה והוא הדין דהוה מצי למימר מכדי כתיב יד ביד כן יתן בו למה לי: **ורבי** יוחנן מ"ט **לא אמר כעולא.** והא ליכא למימר דלא שמיע ליה גזירה שוה דתחת תחת דהא ילפינן לה בבכורות (ב) גבי בכור ובכמה מקומות: **אם** כן בטלת **ערות אחותך לא תגלה.** וא"ת כל לאו שאין בו מעשה ולאו הניתק לעשה ביטלנו הלאו כיון שאין לוקין עליו הא לאו מילתא היא דהיא לאו בר מלקות הוא אבל הכא דשייך ביה מלקות לית לן למידרש גזירה שוה לאפוקי מלקות מיניה כיון דאיכא לאוקומי גז"ש אמילתא אחריתי: אלא

[2] תחת אשר ענה. ויקרא כד כ
[3] עין תחת עין שן תחת שן יד תחת יד רגל תחת רגל: שמות כא כד
[4] והיה אם בן הכות הרשע והפילו השפט והכהו לפניו כדי רשעתו במספר: דברים כה ב
[5] ארבעים יכנו לא יוסיף פן יוסיף להכותו על אלה מכה רבה ונקלה אחיך לעיניך: דברים כה ג
[6] ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו: דברים יט יט
[7] ואיש כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה כן יעשה לו: ויקרא כד יט
[8] שבר תחת שבר עין תחת עין שן תחת שן כאשר יתן מום באדם כן ינתן בו: ויקרא כד כ
[9] ערות אחותך בת אביך או בת אמך מולדת בית או מולדת חוץ לא תגלה ערותן: ויקרא יח ט

[1] נתן האיש השכב עמה לאבי הנער חמשים כסף ולו תהיה לאשה תחת אשר ענה לא יוכל שלחה כל ימיו: דברים כב כט
[2] עין תחת עין שן תחת שן יד תחת יד רגל תחת רגל: שמות כא כד
[3] והיה אם בן הכות הרשע והפילו השפט והכהו לפניו כדי רשעתו במספר: דברים כה ב
[4] ארבעים יכנו לא יוסיף פן יוסיף להכותו על אלה מכה רבה ונקלה אחיך לעיניך: דברים כה ג
[5] ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו: דברים יט יט
[6] ולא תחוס עינך נפש בנפש עין בעין שן בשן יד ביד רגל ברגל: דברים יט כא
[7] ואיש כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה כן יעשה לו: ויקרא כד יט
[8] שבר תחת שבר עין תחת עין שן תחת שן כאשר יתן מום באדם כן ינתן בו: ויקרא כד כ
[9] ערות אחותך בת אביך או בת אמך מולדת בית או מולדת חוץ לא תגלה ערותן: ויקרא יח ט

(א) תוס' ד"ה מכדי וד"ס חובל בחבירו נמי מכדי הל"א:

(ב) לקמן נ:. ב"ק פג: מכות ד: יג.; ג) סנהדרין פה. מכות ט., ג) מכות ד., ד) [שמות כ:], ה) [ב"ק ה.], ו) ת"י כ"י, ז) ס"ל יד תחת יד ממש, ח) [לף יב. מ.].

תורה אור השלם

הגהות הב"ח

מוסף רש"י

הכהו הכאה שאין בה שוה פרוטה לוקה. שאם יש בה תשלומי פרוטה משלם ואינו לוקה, דילפינן בפירוש ריבתה תורה חובל בחבירו לתשלומין, וכי אין בה שוה פרוטה לוקה, שעבר על לא יוסיף פן יוסיף (מכות ט.). שלא השם המביאן לידי מכות מביאן לידי תשלומין. מלקות משום לא תענה ותשלומין משום כאשר זמם. הסם, המקרא (מכות ד.). כל המשלם אינו לוקה. דמכדי כדי רשעתו, משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות (שם).

חובל בחבירו נמי א"כ בטלת [1]לא יוסיף פן יוסיף עדים זוממין נמי א"כ בטלת [2]והיה אם בן הכות הרשע אלא עדים זוממין אפשר לקיומה בבן גרושה ובן חלוצה חובל בחבירו נמי איכא לקיומה כגון שהכהו הכאה שאין בה שוה פרוטה אחותו נמי איכא לקיומה באחותו בוגרת (ו) אמר לך ר' יוחנן האי תחת אשר עינה מיבעי ליה לכדאביי [6]דאמר אביי אמר קרא [3]תחת אשר עינה האי תחת אשר עינה מכלל דאיכא בושת ופגם ועולא נפקא ליה מדרבא דאמר רבא אמר קרא [3]ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף הנאת שכיבה חמשים מכלל דאיכא בושת ופגם רבי [7]אליעזר אומר עדים זוממין ממונא משלמי ומילקא לא לקי משום [8]דלאו בני התראה נינהו אמר רבא תדע ניתרי בהו אימת ניתרי בהו מעיקרא [2]אמרי אישתלין ניתרי בהו בשעת מעשה פרשי ולא מסהדי ניתרי בהו לבסוף מאי דהוה הוה מתקיף לה אביי וניתרי בהו בתוך כדי דבור מתקיף לה רב אחא בריה דרב איקא וניתרי בהו מעיקרא ונרמז בהו רמוזי הדר אמר אביי לאו מילתא היא דאמרי אי סלקא דעתך עדים זוממין צריכין התראה כי לא מתרינן בהו לא קטלינן להו מי איכא מידי דאינהו בעו קטיל בלא התראה ואינהו בעו התראה הא בעינן [4]ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו וליכא מתקיף לה רב סמא בריה דרב ירמיה אלא מעתה בן גרושה ובן חלוצה דלא מכאשר זמם קא מיתרבי ליבעי התראה [9]אמר קרא [5]משפט אחד יהיה לכם [10]משפט השוה לכולכם רב שישא בריה דרב אידי אמר חובל בחבירו נמי ממונא משלם ומילקא לא לקי מהכא [6]וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה ואמר רבי אלעזר [7]במצות שבמיתה הכתוב מדבר דכתיב [7]ואם אסון יהיה ונתת נפש תחת נפש היכי דמי אי דלא אתרו ביה אמאי מיקטיל אלא פשיטא דאתרו ביה [11]ומותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר הקל ואמר רחמנא ולא יהיה אסון ענוש יענש מתקיף לה רב אשי ממאי דמותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר הקל דלמא לא הוי אם תמצא לומר הוי ממאי דמיתה חמורה דלמא

אלא אפשר לקיומי בבן גרושה או בבן חלוצה. ואם תאמר ממאי לקו לעדות דבן גרושה הא לא עדות שאין אתה יכול להזימה ויש לומר דלא חשיב עדות שאין אתה יכול להזימה אלא אפשר לקיומי בשום דבר לא במיתה ולא במלקות דגברא קטילא בעו למיקטל אבל הכא נתקיימה הזמה במלקות [8]: **מיבעי** ליה לכדאביי. ואם תאמר כיון דאיצטריך תחת להך דרשה א"כ מנא לן מיבעי וי"ל דילף מנתיקה או מכסף:

ועולא נפקא ליה מדרבא. משמע דרבא סבר כעולא דרבי יוחנן גופיה הוה דריש כעולא אי לאו משום דמיבעי ליה לכדאביי וקשה לרשב"א דנפרק השוכר את הפועלים (ב"מ לא. ושם) משמע בהדיא דסבר כרבי יוחנן גבי חוטם פרה ודש בה לוקה ומשלם דמוקי לה אביי כרבי מאיר ורבא אמר לעולם כרבנן ואתנן אסרה תורה אפי' בא על אמו פירוש ומשלם לגאת ידי שמים משמע דבדין לוקה ואינו משלם ולמאי דפריש' לעיל דלמסקנא דווקא בהני תלת אית ליה לעולא דממונא משלם ולא לקי אתי שפיר דבעלמא סבר כרבי יוחנן דלוקה ואין משלם כדדריש רבי יוחנן וסמיך ליה מרבעים יכנו:

ניתרי בהו מעיקרא כו'. ואם תאמר תיפוק ליה דהוא התראת ספק דאין אנו יודעין אם מעידים שקר ויש לומר דהתראת ספק לא הוא אלא כגון אל תומיר שאף למותרה עצמו הוא ספק שסבור שעדיין יש שהות ביום אבל הכא המותרין יודעין שמעידין שקר:

וניתרי בהו בתוך כדי דבור. ואם תאמר היכי מצי תו הדרי בהו והא בהתראה איכא טפי מכדי דבור שהוא כדי שאילת שלום ויש לומר דכל זמן שעסוקים באותו דבר חשיב הכל תוך כדי דבור כדאמרינן במכות (דף ו.) דאפי' מעידין מאה כל אחד תוך כדי דבור של חבירו חשובין כולן תוך כדי דבור של ראשון ואם נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה:

אלא פשיטא דאתרו ביה. ואי"ת היכי משלם ממון אפי' כי אין אסון הא כיון דמתכוין להרוג הוי ליה רודף ומתחייב בנפשו וקיים ליה בדרבה מיניה וי"ל בשיכולין להצילו באחד מאבריו והכי אמרינן בבן סורר (סנהדרין דף עד.): **ממאי** דמותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר הקל דלמא לא הוי. אין לומר דטעמא משום דאהריגה הוא דקיבל התראה דמיתה ליה ליהרג על מנת שיהרוג שונאו דתמות נפשי עם פלשתים הוא דקאמר אבל לא ניחא ליה להכות את חבירו על מנת שילקוהו דהא אמתני' דפרק הנשרפין (סנהדרין ד' עט:) דקתני דחייבי מיתות שנתערבו ידונו בקלה וקאמר בגמ' (שם דף פ:) ש"מ מותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר הקל והתם פשיטא דכיון דהתרו בו לסקילה וקבל כ"ש שאם התרו בו חנק על אותו דבר עצמו שהיה מקבל ואפ"ה בעי למימר דמותרה לדבר חמור לא הוי מותרה לדבר הקל אלא יש לומר דגזירת הכתוב הוא דבעינן שיתיר עצמו לאותה מיתה בין קלה בין חמורה: ודלמא

ופרכינן **חובל בחבירו**. דעל כרחך בממון נידון תקשי בטלת לאו דלא יוסיף פן יוסיף שהוא אזהרה למכה את חבירו: **והיה אם בן הכות**. במסכת מכות (דף ג:) מוקמינן לה בעדים זוממין: **אלא**. על כרחך כיון דרבייה קרא לתשלומין איכא לאוקמא לעונש מלקות דלאו דידיה במעידין אנו את איש פלוני כהן שהוא בן גרושה ליכא לאוקמי כאשר זמם [9] ולומר יהא הוא בן גרושה תחתיו אלא סופג את המרבעים והכי תנן במסכת מכות [ג.]. וחובל בחבירו נמי מוקמינן ליה בשאין בה שוה פרוטה בכל חמשה דברים שבה כגון שלא פיחתו מכספו וממלאכתו וריפוי לא הולרך ולא נער היה בה ובשוטה שאין לה בושת. והכא נמי בתחותו מלית לאוקמי מלקות דידה בבוגרת אבל נערה לישלם ולא ליקי הואיל וריבתה גזירה שוה דתחת תחת לתשלומין: **לכדאביי**. בשילהי פירקין דפרכינן [10] ואימא חמשים אמר רחמנא מכל מילי ושני אבייי [11] חמשים [12] כסף נתחדשו תחת קנס העיטוי אבל בושת ופגם שהוא בשאר חובלים לא כלל כאן: **השוכב עמה**. קרא יתירא הוא לדרשה מימא ונתן לאבי הנערה חמשים כסף: **מכלל דבושת ופגם**. דלאו מחמת הנאת שכיבה מינהו שהרי ישנן בשאר חובלים לא כיילינהו בגוייהו דהכי: **רבי אלעזר אומר עדים זוממין דממונא משלמי ולא לקי**. לא צריכי קרא דסברא היא דמלקות לא שייך בהו: **דלאו בני התראה נינהו**. קודם עדות כדמפ' רבא ואזיל הלכך אי איכא למענשינהו לא תענשינהו אלא ממון דאין עונש הגוף בלא התראה. ואע"ג דגבי בן גרושה ובן חלוצה [13] ענשינן להו מלקות בלא התראה התם גזירת הכתוב דאשכחן בהו מלקות בהדיא והיה אם בן הכות ומוקמינן לקרא במידי דלא מלית למענשינהו מכאשר זמם אבל היכא דמלית למיעבד בהו הזמה לא שייך בהו מלקות: **תדע**. שאי אפשר להתרות בהם: **מעיקרא**. יום או שעה קודם שיעידו העדות: **אמרי אישתלין**. שכחנו ההתראה הרי שבטלה ההתראה: **פרשי ולא מסהדי**. אפילו אמת הואיל ואנו חשודים בעיניכם מה לנו ולכרה: **לבסוף**. לאחר שהעידו: **מאי דהוה הוה**. דכיון שהגיד אינו חוזר ומגיד ואינן יכולין לחזור: **וניתרי בהו בתוך כדי דבור**. לאחר שהעידו דתוך כדי דבור כדבור דמי ויכולים לחזור: **תוך כדי דבור**. כדי שאילת שלום: **ונרמז רמוזי**. בשעת העדות נרמזו להם רמזים על ההתראה להזכירם ובשון רך שלא יקפידו: **לאו מילתא היא דאמרי**. שיהו עדים זוממין צריכין התראה: **ה"ג דאינהו בעו למיקטל בלא התראה ואינהו בעו התראה הו'**: **כאשר זמם**. והם זממו להרוג את זה בעדותן שלא היה ולא נגרא ולא התרו בו ההתראה שהעידו עליה: **אלא מעתה**. דהאי דלא בעו התראה משום כאשר זמם הוא מלקות של זוממי עדות בן גרושה ובן חלוצה: **דלאו מכאשר זמם אתי**. עונש דידהו שהרי לא זממו להלקותו אלא לחללו: **משפט השוה**. וכיון דרוב זוממין לאו בני התראה נינהו הני נמי לא בעו התראה: **במצות שבמיתה**. שמתכוין היה להורגו: **הכתוב מדבר**. דכתיב אם שמתה האשה ונתת נפש ואע"פ שלא נתכוון אלא לחבירו ואשמעינן נתכוון להרוג את זה והרג את זה חייב: **אי דלא אתרו ביה**. אם תמיתנו תהרג: **לדבר חמור**. מיתה: **הוי מותרה לדבר הקל**. שאם יכנו ולא ימות יצלקה ואפילו הכי אמר רחמנא דכי אין שם חיוב מיתה יענש דמי ולדות ואף על גב דאיכא התראה למלקות אלמא משלם ואינו לוקה: נגדוה

מסורת הש"ס

(א) נקמן מ:, ב) [ל"ל אלעזר], ג) [ב"ק פג: פד. סנהדרין כח.], ד) סנהדרין עד. עט. [וע"ש על הגליון מ"ש בשם התוי"ט], ה) [סנהדרין פ:], ו) [דברים יט], ז) [נקמן מ.], ח) [שם:], ט) ש"מ כסף נתחייבו מחת. רש"ל, י) [מכות ב.], כ) [ועיין תוס' מכות ב. ד"ה מעידין וכו' ביאור],

גליון הש"ס

גמ' אמר קרא משפט אחד. עיין מכות דף ד ע"ב ברש"י ד"ה עדים זוממין א"ל התראה ועע"ק:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר לך ר"י ר"ל ס"א אלא ר' יוחנן:

מוסף רש"י

תחת אשר עינה. גבי חמשים כסף כתיב, מכלל דאיכא בושת ופגם. מכלל דבושת ופגם שייכים משום עינוי, שהרי יצאו בשאר חובלין, אינו בכלל זה. פגם הוא מזק הנישוש נמי בשאר חבלות (לקמן מ:). במצות שבמיתה. שהוא מתכוין להרוג את חבירו והכה את האשה, הכתוב מדבר (סנהדרין עד. וכע"ז שם עט.). דכתיב ואם אסון יהיה ונתת נפש תחת נפש. ואי לא מתכוין להרוג דשוגג הוא ממאי מקטיל, אלא לאו ש"מ כמתכוין (שם ושם).

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פי"ח מהל' עדות הל' ד סמג עשין קי טור מ"מ סי' לח: כו ב ג מיי' פי"ב מהל' סנהדרין הלכה ג [דין דמותרה לדבר חמור לא מצאתי במי' שם מבואר רק כשהתרו בו בשעה שמיתה פקח דהוי התראה והיינו דהוי כמקבל עליו דין מיתה חמורה כגון קלקלה וכן קלה אבל כשהתרו בו בחמורה לבד לא נתבאר שם ועי' בתוספות דהכא סד"א ממאי וכו' דגזירת הכתוב הוא וכו']:

תורה אור השלם

1. אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ לֹא יֹסִיף פֶּן יֹסִיף לְהַכֹּתוֹ עַל אֵלֶּה מַכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אָחִיךָ לְעֵינֶיךָ: דברים כה ג
2. וְהָיָה אִם בֶּן הַכּוֹת הָרָשָׁע וְהִפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט וְהִכָּהוּ לְפָנָיו כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר: דברים כה ב
3. וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּה לֹא יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו: דברים כב כט
4. וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ: דברים יט יט
5. מִשְׁפַּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם כַּגֵּר כָּאֶזְרָח יִהְיֶה כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא כד כב
6. וְכִי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים וְנָגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ כַּאֲשֶׁר יָשִׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בִּפְלִלִים: שמות כא כב
7. וְאִם אָסוֹן יִהְיֶה וְנָתַתָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ: שמות כא כג